

B            Á            R

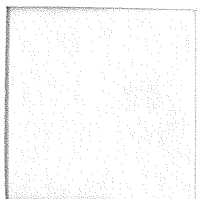
**Társadalomtudományi  
és művészeti folyóirat**

Megjelenik évente négyszer  
1996/1–2. szám

**Szerkesztik:**

FÜZFÁ BALÁZS  
főszerkesztő

BARTÁK BALÁZS  
CZETTER IBOLYA  
KASSAI FERENC  
KATONA ATTILA  
SÜMEGI ISTVÁN  
SZABÓ GÁBOR  
TÓTH PÉTER



**A szerkesztőség címe:**

9701 SZOMBATHELY  
Berzsényi tér 2.  
(Magyar Irodalom Tanszék)  
Tel.: 94/326-222  
Fax: 94/329-527

A BÁR a Berzsényi Dániel Tanárképző  
Főiskola *Jelentkezünk* című folyóiratának  
jogutódjaként jelenik meg 1996–97-ben.

Megrendelhető a fenti címen,  
előfizetési díja egy évre 400 Ft.

**Lapunk kiadását segítik:**

SOROS ALAPÍTVÁNY  
NÉMETH LÁSZLÓ SZAKKOLLÉGIUM  
BERZSÉNYI DÁNIEL  
TANÁRKÉPZŐ FŐISKOLA  
KÖZOKTATÁSI ÉS MODERNIZÁCIÓS  
KÖZALAPÍTVÁNY (KOMA)  
VAS MEGYEI TUDOMÁNYOS  
ISMERETTERJESZTŐ EGYESÜLET

**Arculat, grafika:**

KASSAI FERENC

**Nyomdai munkák:**

Szignatúra Nyomda és Kiadó Kft.  
Szombathely, Dr. Szabolcs Zoltán u. 5.  
Felelős vezető: Balla Tibor

**KÖSZÖNTJÜK**

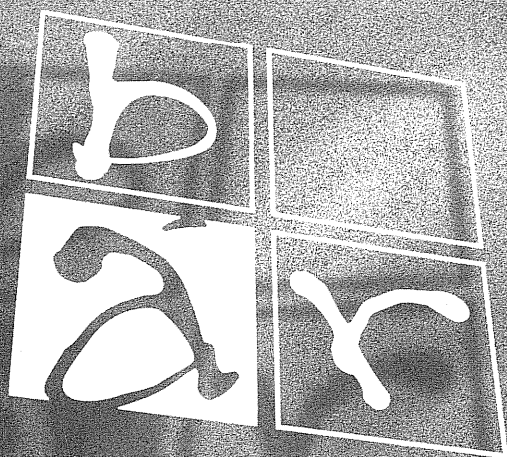
*szeretettel az Olvasót. Ön egy új  
folyóiratot tart kezében. A cím –  
szándékaink szerint – eltérő asz-  
szociációkra csábít. Ahogy az em-  
beri gondolkodás is különböző  
utakat jár be.*

*Lapunk a szombathelyi Berzse-  
nyi Dániel Tanárképző Főiskola  
Németh László Szakkollégiumá-  
nak kiadványa. Elődjé, a „Jelent-  
kezünk” című folyóirat, elsősorban  
az intézmény fiatal oktatóinak és  
tehetséges hallgatóinak kívánt  
megszólalási lehetőséget biztosí-  
tani. Amíg az anyagi lehetőségek  
lehetővé nem teszik újbóli fel-  
élesztését, vállaljuk a jogutód sze-  
repét.*

*A BÁR célja azonban összetet-  
tebb. Megőrizve a felsőoktatáshoz  
való kötődést, a társadalom- és  
művészetelméleti gondolkodás ez-  
redvégi sokszínűségéről akar ké-  
pet adni. Nyitva áll tehát mindenki  
előtt, akinek eredeti meglátásai  
vannak az Emberről. Az írásokat  
azzal a meggyőződéssel tesszük  
közzé, hogy „okok, jelek, dolgok”,  
a művészetek és a tudományok  
együtt többet képesek elmondani,  
mint külön-külön. Eközben, BÁR a  
világ állása nem ezt mutatja, talán  
az egymást-értés körvonalai is  
megrajzolódnak.*

*BÁR így volna!*

A szerkesztők



# T A R T A L O M

<b>Nagy Gáspár:</b> Helyzetjelentés Vörösmartynek ( <i>vers</i> ) . . . . .	3
<b>Kiss Judit Ágnes:</b> (Mellékes cím: A gyógyulás verse); [Most van az éjnek rémjáró szaka...] ( <i>versek</i> ) . . . . .	4
<b>Mezei Balázs:</b> Posztmodern, modern, premodern avagy megjegyzések a filozófiai posztmodernről ( <i>tanulmány</i> ) . . . . .	5
<b>Mesterházi Miklós:</b> Az égi computerről ( <i>előadás</i> ) . . . . .	21
<b>Szauer Ágoston:</b> Ballada párbeszéd nélkül; Telek; Zivatar; Áttűnések ( <i>versek</i> ) . . . . .	45
<b>Beck Zoltán:</b> [az élet dolgai...]; [férfi és nő egymás után néz, azaz...] ( <i>szövegek</i> ) . . . . .	47
<b>Barták Balázs:</b> A közép-európai abszurd dráma néhány vonása ( <i>tanulmány</i> ) . . . . .	52
<b>Deréky Pál:</b> Kassák Lajos: Egy ember élete című önéletírásának fogadtatástörténetéhez ( <i>tanulmány</i> ) . . . . .	63
<b>Martos Gábor:</b> „Inkább en garde, mint avantgarde” ( <i>tanulmány</i> ) . . . . .	93
<b>Michael Markel:</b> Expresszionizmus a romániai német irodalomban ( <i>tanulmány</i> ) . . . . .	101
<b>Jónás Tamás:</b> Esték; [Szétmálló hegyként...]; [Én Istenem, jó Istenem...] ( <i>versek</i> ) . . . . .	135
<b>Botár Attila:</b> Atthisz töredékei; Örökség; Színezék egy faliképről; Testvéri csönd lesz ( <i>versek</i> ) . . . . .	137
<b>Tóth Péter:</b> Fejezetek egy grammatika regényéből ( <i>tanulmány</i> ) . . . . .	141
<b>V. Molnár László:</b> Az orosz kultúra magyar sajtóvisszhangja a 18–19. század fordulóján ( <i>tanulmány</i> ) . . . . .	152
<b>Szentkirályi Attila:</b> Az utolsó évszázad ( <i>esszé</i> ) . . . . .	168
<b>Nagy Szabolcs:</b> A „miért” hatalma (Mircea Eliade: Vallási hiedelmek és eszmék története I–II.) ( <i>reflexiók</i> ) . . . . .	174
<b>Sághy Miklós:</b> Meditációk a cseresznyés kertben (Csehov: Cseresznyés kert) . . . . .	176
<b>Sövegjártó Andrea:</b> Gömböc Maupassant és Kosztolányi asztalán (Maupassant: Gömböc) ( <i>elemzés</i> ) . . . . .	182
<b>Horváth Kornélia:</b> Ottlik Géza: Iskola a határon ( <i>tanulmány</i> ) . . . . .	186

## Meditációk a Cseresznyés kertben

### I.

Mit tegyek? Ha erre a kérdésre nem kellene sohasem válaszolni, ha ez a kérdés olyan természetes volna, hogy sohasem kellene kimondani, vagy ha az erre adott válaszokat sohasem kellene elgondolni, sem kimondani, hanem nyomban megszüntetni ugyanazzal a kérdéssel, akkor bizony nem volna itt ez a sok *ha*. Mert ez is csak egy olyan kérdés, mint minden kérdés. Például, hogy mit jelent ez, hogy mit jelent az, vagy hogy mit jelentenek ezek együtt. A válaszok pedig jellegüket tekintve hasonlóak. Lényegük már semmit sem őriz a kérdés létéből. El is felejtkezik arról. Mint ahogy az is, aki e választ kimondja. Aztán egyszer csak maga lesz a válasz. Mindenféle kérdések nélkül. És akkor elkezdődik a válasz megmagyarázása. Olyan ez, mint mikor a bohóc azért esik át a cipője orrán, mert ő a bohóc. De hogy tovább bonyolítsam, még egyvalamiért is átesik azon: ugyanis nagy orrú a cipője.

Tehát van ez a hangzavar. Ahol mindenki magyarázza a szerepét. Úgy, mintha ez a magyarázkodás is egy szerep lenne. Csehov pedig nem csinál mást, csak alájuk tol egy színpadot, és egyszerűen hagyja, hogy elbeszélgessenek. Egymás mellett. Hogy mindenki magyarázza a saját szerepét. Csak nehogy belezavarja valaki, mint ahogy Trofimov Ljubov Andrejevna:

*„Trofimov: ...hiszen az az ember mindenéből kifosztotta!*

*Ljubov Andrejevna: Ne... ne... ne.... ne beszéljen így... nem szabad ilyeneket mondani. (Befogja a fülét)”*

Mert akkor befogja a fülét, vagy gyorsan szerepet vált:

*„Ljubov Andrejevna: Párizsi sürgönyök. (Széjjeltépi a sürgönyöket, anélkül, hogy elolvasná őket) Párizst végérvényesen befejeztük.”*

És ezt maga is elhiszi, elhiszi, hogy legalább nyugodt lehessen, ha már boldog nem is. De mintha ez az állandó elvágódás nem is a másik, a vágyott szerepre irányulna, hanem arra a pillanatra, arra a nem létező pillanatra, amit a két szerep közt lehet sejtetni.



Ahol az örültek néha kipottyannak. Ahová nem lehet sohasem eljutni, csak az irányát sejtve átzuhanni egy újabb nyugópontba. Újabb vágyakba, újabb álmokba. Amiknek lényege az űr és a semmi. Ezért oly szomorú minden beteljesedés. Mint egy ráismerés erre a lényegnélküliségre. De ki leveti ezt az álarcot, az időtlenségre, térnélküliségre s végtelen hiábavalóságra ítéli magát. Akár Sziszifosz. Mégis boldognak kell látnunk őt – mondja Camus. Mert ő nem menekül tovább. Így ha mást nem, legalább a halálát viszszaeszerzi magának. És az élet csak a halál kontrasztjában rajzolódhat ki élesen. Sziszifosz él. Csehov szereplői, vagyis az emberek viszont nem. Nekik a halál csak egy újabb vágyott szerep. Észre sem veszik, ha eljön. Mint a részeg ember, aki az út szélén megfagy. Nem tudja eldönteni, hogy már a túlvilágon van-e, vagy éppen csak másnapos. Hisz életük sincs, akkor hogyan lenne haláluk? Ezeket a tetszhalottakat mutatja fel Csehov. Az ő halálukat adja át a nézőnek azáltal, hogy élni hagyja őket. És hagyja, hogy sétáljanak fel, alá. Utazgassanak ide-oda. Akár a színpadon, akár a világban. Mintha mennének valahová. Mintha dolguk volna. Dehát ez szomorú. Akkor mégis min nevetünk?

Orastes, Sartre *Legyek* című művének hőse, azt hiszem, nem nevetne. Ő, ha nézné ezt a darabot, egyszer csak felállna, és felgyújtaná a színpadot. Aztán gyorsan eloltaná, nehogy még a nézők azt gondolják, hogy a tűz is a darabhoz tartozik. Ezután visszajutna a helyére, és nem csinálna semmit. A póruljárt nézők pedig megvernék, amiért így elrontotta az esti szórakozásukat. Mert nevetni csak Sziszifosznak szabad, és persze nekünk, akik mind Sziszifosz szerepében tetszelgünk. Délelőtt dacosan görgetjük a papírköveket, este pedig könnyezve imádkozunk. Mert úgy sajnáljuk magunkat. Hát ezen nevetni kell. Kínunkban. Mint a cipője orrán áteső bohócon. És ezért nem hisszük el, mikor Trofimov azt mondja:

*„Lesöpörni magunkról minden kicsinyes, csalóka dolgot,  
Mindent, ami megakadályozza az igazi boldogságot...  
A mi életünknek ez a célja és értelme. Csak így előre!  
Megyünk a fénylő csillag felé, amely ott ragyog a messzeségben... oda megyünk.  
Előre! Utánam barátaim!”*

A vén diák. Akinek éppen ez a szerepe, hogy ilyeneket mondjon. Mert valójában nem mennek sehova... Nemhogy a fénylő csillagok felé. Megálltak az úton. Kiszállnak a vonatból, körülnéznek a régi birtokon, és visszaszállnak a vonatba. Ami még csak nem is az ismeretlenbe, hanem Párizsba indul, oda, ahonnét érkeztek. Ahol nem érhetik őket nagy meglepetések. Ahol az állomás és az utcák még mindig a helyükön vannak. Meg a ház is. Ahol aludni és enni lehet. Rájuk merevednek ezek a szerepek, ahonnét egy vágy állandóan kimozdítja őket. Az útonlevés vágya. Vágy, hogy soha el nem érhető állomások felé tartsanak. Mégis, mindig visszatérnek a cseresznyéskertbe. Ami valójában már nem is rajtuk kívül, hanem bennük él. Például Firsztben örökké a negyven évvel ezelőtti cseresznyefák virágoztak minden tavasszal:

*„Firszt: Valamikor, negyven meg ötven esztendővel ezelőtt a cseresznyét, ha leszedték, megasztalták, befőzték, befőttet meg édespálinkát csináltak belőle, és volt úgy akárhányszor, hogy...”*

És ők ezt a cseresznyéskertet keresik. És Oroszországból sem a valós Párizsba, hanem annak emlékeibe vágnak vissza. Mint egy kihűlt szerelembé, amit az elválás újraélesztett. Mert a szerelem nélküli napok is a szerelem emlékének lesznek részei. Ahol otthon voltunk a boldogságban. És ez olyan szép a hontalan szomorúságból nézve, hogy az ember visszatér. Még ha sejt is valamit. De ez a sejtés csupáncsak egy keserű csepp a boldogságálmom mélyén. Szinte észrevétlenül feloldódik abban.

*„Trofimov: Egész Oroszország a mi kertünk. Nagy és gyönyörű föld, és nagyon sok csodaszép hely van rajta.”*

Mert a célok helyén csupán vágyaink fényképei vannak. És ha kell, akár a csillagokig is növesztjük őket, mint ahogy saját boldogsága érdekében Trofimov teszi a birtok cseresznyéskertjével. Ennek a kertszimbólumnak ellenpontja a biliárd, mint a vakszerencse jelképe. Hisz a szereplőknek csak vágyaik vannak, de döntéseik nincsenek. Ezeket a mégis létező áldöntéseket pedig a körülmények hozzák.

*„Ma dől el az én sorsom”* – mondja Ljubov Andrejevna, amit Almási Miklós így magyaráz: „Ez már nem a remény hangja: ezt az asszonyt ezen az estén egy ki nem mondott, el nem árult belső monológ vezeti – a búcsúzása. Tudja, hogy minden elveszett és csak azért játszik azzal a gondolattal, hogy az árverés kétesélyes, hogy igazolhassa magát: ha elveszik a birtok, úgy vissza kell utaznia Párizsba. Nem is abban reménykedik, hogy sikerül-e megmenteni a birtokot, hanem, hogy lelkiismeret-furdalás nélkül hagyhatja itt az egész családot.” Azt a helyet, ahol természetesen nem találta, amit keresett. Hogy Párizsban mi vár rá, az most nem számít. Csak el innen. De nem a vak világba, hanem mégis Párizsba. Éppen ezért sántít a biliárd-szimbólum. Mert őket nem a vakszerencse mozgatja, hanem nagyon is meghatározott útvonalakon mozognak. Ide-oda. És ezekből az útvonalakból nincsen sok. Talán ha egy. A városba vezető sínpár.

A *Cseresznyéskert* hősei az időbe zárva élnek. Mert nem is élnek. Ellenben Sziszifosz, aki visszaszerezte halálát, az idők végezetéig görgetheti a szikláját. De ők nem görgetnek semmit. Nem mennek le többé azért a kőért, ami valójában mindig ugyanazzal a kérdéssel várja Sziszifoszt. Őket nem várják kérdések. Ők a válaszokban élnek, amiket ha kimondhatatlanságuk ellenére kimondunk, akkor olyanok lesznek, mint mi, és öregedni kezdenek. Szép lassan. Attól függően, hogy milyen választ mondunk ki magunknak. És ezek a válaszok különbözőek. Mert nem igazak. Ha igazak volnának, csak egy válasz volna, és azt senki sem mondaná ki. De ők válaszoltak maguknak, és belemeredtek ebbe a válaszukba. Üzletemberek, földbirtokosok, komornyikok, nevelőnők lettek. De minden hamis válaszhoz más és más idő is tartozik. Lopahin például a jelenben él. Sokszor ránéz az órájára a darab folyamán, és ő közli az árverés pontos időpontját is: augusztus 22. Természetesen ezt nem hallja senki. És ha hallanák is, akkor sem tudná senki, hogy mit is jelent. Trofimov talán tíz év múlva képzelné ezt az augusztus 22-ét, Firszt pedig sok évvel azelőttre. Egyébként Almási Miklós szeirnt „ők ketten jelzik a szubjektív időperspektíva két szélső határát.” Köztük „mindenki máshonnan, a megélt idő más és más távlatából van jelen a történetben, s ezért más és más »szűrőn« keresztül látja és értelmezi partnereit, önmagát, másokhoz való viszonyát.” Azt hiszem, ezért nem tudhatjuk, hogy Firszt meghal-e a mű végén, vagy csak elalszik. Hisz már rég nem él. Ő már ötven éve halott.

A történet a színpadon kívül, az üresség pedig jó esetben bennünk, a nézőkben „játszódik”. A színpadon csak szerepek vannak, amiket mi éppen azoknak: szerepeknek látunk. De ez nem nehéz, hisz nekünk is megvan a szubjektív időnk, no, és ülőhelyünk a színházban, ahová aznap estére szórakozni mentünk. És nem kiabálunk be Ljubov Andrejevna, hogy figyeljen már Lopahin üzleti ajánlatára, mert ilyet a színházban nem szabad.

Azt hiszem, a mű komikuma maga az élet. Pontosabban az, hogy kilépünk belőle, csupán csak azért, hogy egész életünkben úgy tegyünk, mintha élnénk. És ahogy úgy teszünk, ez olyan nevetséges. Ez a mindenre elszánt *úgy teszünk*. Ez az ahogy úgy tesz, mintha mindenre el lenne szánva.

Ez az úgy teszünk aztán megjelenik a történetben is. Mert úgy tesznek, mintha 15 000 rubelért meg tudnának venni egy 90 000 rubelt érő birtokot. Aztán Lopahin, miután ennyi pénzért megvásárolta, úgy tesz, mintha boldog volna. Ljubov Andrejevna pedig úgy tesz, mintha szomorú volna amiatt, hogy elvesztette a birtokot, ami oly keserű csalódást okozott neki. Végül mind úgy tesznek, mintha elmennének. Kivéve Firsztet, aki úgy tesz, mintha meghalna. Vagy mintha elaludna.

Éppen ez az analógia a történet és a komikum közt, ami fontossá teszi magát a történetet és a történet helyszínét is. A cseresznyéskert, pontosabban *ez* a cseresznyéskert csak Oroszországban képzelhető el. Franciaországban egészen más cseresznyéskertek vannak. Tehát a történet és a mögötte rejlő kérdések, pontosabban a válaszok mögött rejlő kérdések nem választhatók el egymástól. Mert akkor nem vennénk észre, hogy színházban vagyunk. Hisz a történet nélkül Sziszifoszt sem irigyelnénk. Csak sajnálnánk.

És végezetül, visszatérve a kérdésre, amit a híres tudóstól kérdez gyámleánya, Kátya, egy hajótörött színésznő, az egyetlen lény, akihez még ragaszkodik öreg szíve, s aki iránt agykori gyengédséget táplál – megkérdezi élete nagy bajában és tanácsalanságában: „Mondja, mit tegyek? ... Csak egy szót, egyetlen szót, mitévő legyek?” A tudós pedig így válaszol: „Őszintén beszélek, Kátya, nem tudom.” És ezzel a válasszal a kérdés megmenekült.

## Csehov a Katona József Színház előadásában

### II.

*„Lopahin: ... (felkacag) Tegnap este színházban voltam, nagyon mulatságos darabot játszottak, nagyszerűeket lehetett nevetni.*

*Ljubov Andrejevna: Ugyan mi lehetett az a nagyszerű nevetnivaló... Én azt hiszem, inkább magatokon kellene, hogy nevessetek... A magatok nyomorúságos kis életén... és nem kellene annyi hiábavalóságot összebeszélgetek...”*

Szól Ljubov Andrejevna a közönséghez és a közönség ezen nevet. Mert mégsem hozzánk szól. Ahogy a színrevitel lényege sem. Itt lehet kacarászni, szünetben a büfében falatozni, nyakkendőt kötni, eljátszani azt, ami a színpadon nem jelenik meg, mert ott a forgatókönyv szerint jól megy minden. Túl jól. Olyan jól, hogy a darab elveszejtí lényegét. Nem ad át semmi törést, semmi zökkenőt a közönségnek. Így a színpadon éppen a



célnak megfelelően nem történik semmi, de ez aztán ott is marad. A néző jó esetben csak nevet Jephodovon, vagy Gajev fáradt humorán. Aztán várja a következő vicces jelenetet, és nem veszi észre, hogy nem történik semmi. Hiszen mindenki szépen végighallgatja a másikat, még hogyha aztán másról is kezd beszélni, akkor is. Csak állnak a színészek mozdulatlan és csendben figyelik azt, aki beszél. Minthogy ennyire fontosak volnának egymásnak. De hát nem éppen azért nem értik sohasem egymást, mert folyton csak magukba figyelnek? És nem ezért játszik önmagának is szerepet mindenki? Mintha olyan fontos volna a cseresznyéskert. Mintha nem a pusztulását várnák mindnyájan, annak ellenére, hogy éppen az ellenkezőjét mondják ki szavakban.

A színpadon sosem beszélnek egymás mondandójába. Pedig a saját gondolataikba, vágyaikba, álmaikba és a saját idejükbe vannak zárva. Mit érdekli őket, hogy a másik mit beszél. Ők már magukban teljesen mást mondanak. Más helyen és más időben. Nincs objektív idő.

De ebben a darabban mégiscsak volt. Mert ha valaki beszélt, a másik elhallgatott. Sőt, még a zene is. S akárhányan voltak a színpadon, mindig olyan figyelemmel figyelték az éppen beszélőt, mintha az egész darab hősekből és azok monológjaiból állna. Ellenben ők éppen nem hősek. Még magukat is becsapják, nemhogy a többieket. A rendező pedig a nézőt ezzel a nagy egymásrafigyeléssel.

Mintha minden rendben volna, csupán az a fránya cseresznyéskert olyan drága. Pedig pénz lenne rá bőven. Csakhogy ki hallja azt, amikor Lopahin pénzt ajánl. Ljubov Andrejevna pedig úgy mered maga elé, mintha az ajánlatot fontolgatná. Összeillik minden, mint az egymást hajtó fogaskerekek áttételeiben.

Pedig éppen ez az, hogy nincs igazodás. Csak összevissza mozgás. Így hiába mondja Sarlotta, hogy „Úgy szeretném kibeszélgetni magam valakivel... de kivel? Mert rajta kívül mindenki megkönnyebbül. Hiszen aki éppen a színpadon van, az szinte igézve bámulja a beszélőt. Tehát nincsen baj, mindenki kibeszéli magát a darab folyamán. (Kivéve szegény Sarlottát.) Aztán ez a bajtalanság lesz igazán bajja. Mert akkor mi marad a darab lényegéből? Egypár bugyuta vicc, meg egypár könny, amit a rutinos színészek képesek a szemük sarkába csalogatni, még akkor is, ha ezt a darab nem indokolja. A néző pedig valami monológokra épülő hagyományos drámát lát, amiben még mindig van cselekmény, bár egy kicsit laposabb.

És hogy hol maradt akkor a dráma? Hát a színpadon. Pusztul a cseresznyéskerttel együtt. A néző pedig nem csalódik a színészekben, mert semelyik sem felejtette el a szerepét. Elmondta jól. Pontosan és nem beszélve a másik szavába. Így a néző egy percig sem érzi magát feszengve vagy kínosan. Szünetben meg jóllakik a büfében, és kiszámolja, hogy melyik metrót éri el, ha tíznél is tovább tart az előadás.

Persze, ha összevissza beszélne. Rádadásul dadogva és meg-megakadva. Akkor az olyan közönséges lenne, mint maga az élet. Azért nem érdemes színházba menni. Nem érdemes jegyet venni, nem érdemes nyakkendőt kötni, megfésülködni, kiöltözködni. Azért nem.

Magunkon nevetni? Mikor ilyen komolyan vettük ezt az estét? Hogy színházba jöttünk, szép ruhát vettünk. Mikor illik komolynak lenni? Magunkon nem. Annál inkább a színészekben. Azokon kacagunk. Hogy mennyi hiábavalóságot összebeszélnek a mi kedvünkért magukról. Mi pedig róluk. Kritikusán és nagyon komolyan. Akárcsak Trofimov, aki rettenetesen komoly képpel szidja a komolykodó embereket: „Nálunk mindenki

fontoskodik, komoly képeket vág, filozofál és magasröptű témákról szaval, de nyugodtan nézi, hogy közben a munkások úgy táplálkoznak, mint az állat...” Ezt a szerepet nem lehet elrontani. Olyan komoly, aki ezeket a dolgokat mondja, hogy az már szinte nevetéses. És annyira emberi, hogy általa saját magán esik meg az ember szíve.

De ő is egyedül van, mint Sarlotta. Elragadja őket a színdarab ilyenformán kialakított gépezete. És ez egy olajzott szerkezet. Talán túlságosan is. Semmi nyikorgás nem bántja a néző fülét. Pedig nemde ez lenne az, ami maga a dráma. Ami felszakítja a dobhártyákat és az újrahallás kínjával ajándékozza meg a nézőt. Hiszen amit hall, az maga a csend. Vagyis, hogy nem beszél hozzá senki. És ha valamit mond is, nem hallja azt senki. Nemde erről kellene a nézőnek másnap beszélni, hogy lám, mennyi hiábavalóságot összebeszélék. Akárcsak tegnap az a sok színész a nézőtérén.